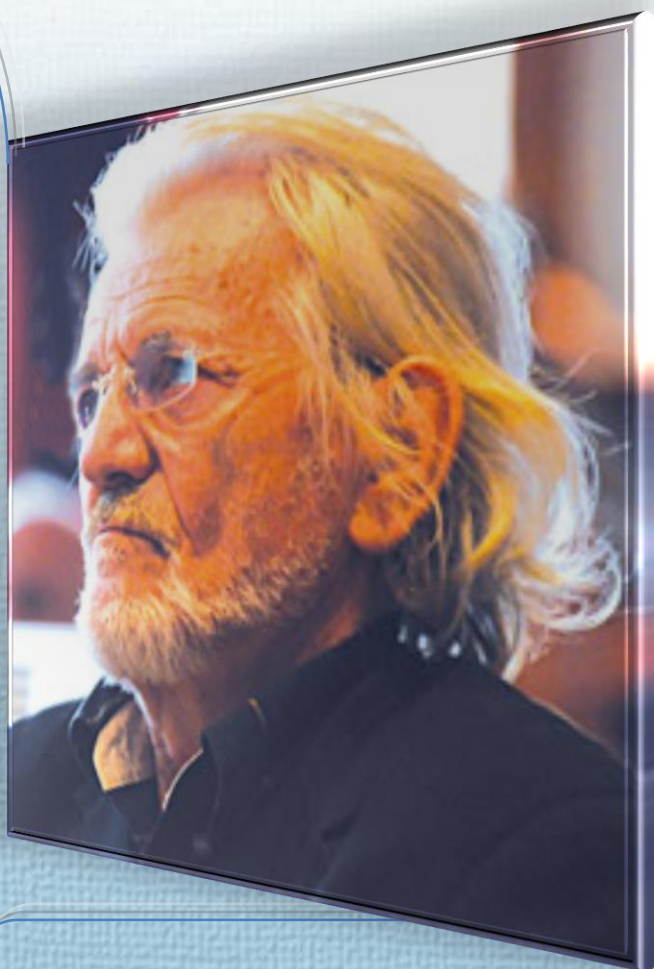

РАДОВАН ПАВЛОВСКИ

МЛАДИЧОТ ШТО СПИЕ НА ПЛАДНЕ

Звукот на смртта
те занесува да спиеш
о младичу
разбуди се
Имаш поле озвучено од билки и мотики
Утринското сонце е голема трпеза
на која орачите го кршат својот леб
Пладнето крие црни конци на ноќта
Ти под себе си закопал камење и месечина
Десет коњаници од заседа
Долетуваат како бранови страв
Нежна билка ти ги врзува прстите за земјата
и не те пушта
сè додека не ѝ доделиш
замрачен бакнеж среде пладне
Од тревата се крева хор на мртвите
љубовници
Разбуди се о младичу
Мојот брод граден од винова лоза
со засипнато грло е на море
Има час кога сè е мртво од сон
Има час кога се проучувам дали сум луд
Вечер е
и доаѓаат многу луѓе да те разбудат

Ти ја црташ картата на ѕвездите
и длабоко дишеш
Разбуди се о младичу
и раскажи ни ги соновите
па на убав коњ ќе одјаваме до Железна Река
да нè освежи ветрот од водениците
Со ранет цвет ја закопчувам кошулата од ветер
и влегувам дома о љубов
кажи со каков пијалок се служиш во сонот
што не се разбудуваш о младичу.

Обраќање

Петре ДИМОВСКИ

ПОВТОРНО ЗА КНИГАТА

Се наоѓаме во период кога се води широка акција на авторите и издавачите за подготовка на апликациите до Министерството за култура за финансиско помагање во издавањето на авторските дела.

Дали програмата ќе го следи предизвикот, во неа да се најдат ракописите што носат само вистински вредности, зашто имало случаи кога високо квалитетни дела последните години не го добиваа местото да бидат внесени во програмата (иако комисиите ги предлагале), истиснати од дела со помали уметнички вредности, останува на времето. Штетата при тоа не му е направена само на авторите чии дела не се финансиски помогнати за издавање туку и на националната литература на која ѝ припаѓаат тие, зашто вредностите се заменети од помали вредности кои го заземаат местото – да ја претставуваат националната литература како високо достигнување.

А приодот да им се помага на авторите и на издаваштвото да бидат издадени издржаните дела е примерна идеја и неопходна потреба на литературите со мала читателска публика за да опстојат и да ја извршуваат својата благородна мисија во збогатување на културата.

Зборот е за книгата што го чека своето време. Но тука е и книгата што веќе го отворила својот свет за да ја извршува својата мисија да биде прочитана. За да ѝ се помогне на книгата и тука, таа треба да го има својот месец. Секако, во секој месец. И свој ден во секој ден. Со книгата треба да се празнува постојано. Затоа непобитно стои потребата да му се даде нов импулс на Месецот на книгата, на активностите кои некое време се ставени во подзабораване, а треба нивната содржина да се рефлектира низ нови активности кои ќе го даваат одгласот низ текот на годината.

Месецот на книгата е поставен да се празнува за книгата. Во тој месец се одржуваа чествувања за книгата, се претставуваа и се промовираа новите дела, авторите и читателите седнуваа еден наспроти друг, читателите да го слушнат живиот збор за делото директно од омилениот автор, авторот да го прими одгласот за вредностите. Во тие активности читателите со авторите седнуваа и еден крај друг и зборуваа за книгата. Читателите ги надополнуваа своите импресии за неа, гаснејќи го љубопиството а мислејќи дека го згаснуваат всушност го разгоруваа, бидејќи прашањата за делото поттикнуваа нови прашања. Одговорите од авторот создаваа нови потреби за одговори. Така, во тие средби книгата, поставена на piedestalot на искрениот интерес од читателите го добива централното внимание.

Месецот на книгата иницира трибини, продуцира прашања, отвора дискусии и се разменуваат искуствата за читањето. Читателите ги искажуваа своите впечатоци за книгата, препорачуваа кон собеседниците книги од кои биле освоени, си разменуваа од книгите што ги поседуваа, поттикнувани поскоро да ја прочитаат книгата што ја отвориле за да ја земат посочената од соговорникот. Книгата ја добива стожерната мисла, се наметнува потребата за осмислување на интересни и креативни настани што ќе го стимулираат токму читањето. А навиката за читање е долготраен процес за да се стекнат придобивките што ги дава книгата. Процесот на создавање читател започнува со започнувањето на описменувањето, во најраните години од животот и континуирано продолжува. Читањето се поставува како одбранбен браник на патот низ искушенијата, детектирајќи ги опасните зони од пороци што се стапици низ животот. Секое другарување со книгата е придонес во развивање на свеста за потребата од читање и ја истакнува корисноста што ја остава прочитаната книга.

Трибините поттикнуваа разгледувања на прашања, во интензитетот на перцептивното спознавање за важноста на книгата во светот, често зафаќан од криза во хуманоста. Се истакнуваа етичките и естетските вредности што ги поседува книгата, и врската меѓу нив. Врската меѓу когнитивните, афективните и социјалните вредности на книгата. И историските и егзистенцијалните вредности. Како тие вредности се пренесуваат на читателот.

Книгата дава духовна храна, читањето делува стимулативно на активностите во животот, го храни мозокот кој станува покреативен и поактивно врши визуелизација на мисловниот процес. Ни изгледа прочитаното како да сме го искусиле.

Се наметнува потребата за интензивно навраќање кон месецот на книгата, со нови креативни и стимулативни содржини.

СОДРЖИНА

Љупчо Стојменски ПРИСТИГАЊЕ	2
Петре Димовски ПОВТОРНО ЗА КНИГАТА.....	3
Људмил Спасов БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО 21. ВЕК.....	4
Велко Неделковски ХАНГАРОТ	6
Србо Ивановски ПОЕТ ВО МАНАСТИРОТ.....	10
Елизабета Јончиќ ПОИМАЊЕТО И ПРИФАЌАЊЕТО НА УМЕТНИЧКИТЕ ОГЛЕДИ	13
Блерица Старова - Златку БАЛКАНСКИТЕ ДВОДОМНИ ПИСАТЕЛИ	16
Јован Дамјановски РЕАЛНОСТА И ДЕТСКАТА ИМАГИНАЦИЈА.....	20
Благоја Иванов ВО ПСЕТА ПРЕКУ ОКЕАНОТ	22
Жак Гошрон СВЕТЛИНАТА НА ПЕСНАТА	25
Сандре Стојчевски ПРЕПОЗНАТЛИВ ПОЕТСКИ ГЛАС.....	28
Керстин Бекер СВЕРСКО МЛЕКО.....	30
Борче Панов ОЗДРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ	32
Ѓеорѓе Добре КАКО ПРЕБЕГАН ВО АМЕРИКА	36
Ана Витанова Рингачева КОН ТВОРЕШТВОТО НА КИРО ДОНЕВ	38
Елена Пренцова СКРИЕНИ СОНЕТИ	42
Стојмир Симјановски ЖИВИ СЕНКИ.....	45
IN MEMORIAM ИВАН ИВАНОВСКИ.....	47
Павлина Климкар Меанџиева ПОМНЕЖНО ВРЕМЕ.....	48

ДОАЈЕНИ

АНА ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА

КОН ТВОРЕШТВОТО НА КИРО ДОНЕВ

(По повод 50 години творештво и 75 години живот)

„Никој не ми е виновен што и под бели коси, заради детето во мене, сè уште другарувам со децата и сè што напишало до денес моето перо, е наше заедничко дело!“ Киро Донеv
(„Приказни од куќичката на дрво“)

Познатата мисла на Пол Хазард: „Децата не се само идни возрасни луѓе, туку и возрасните се поранешни деца“ е најсоодветна за почетокот на нашата опсервација на делото на еден од најголемите и најоригинални македонски писатели за деца, Киро Донеv. Имено, нашата перцепција е во амбивалентен однос со чувството кое го носиме во себе заспано уште од времето кога бевме деца. Сакајќи да направиме објективен и добар осврт, сосема природно на мегдан излегува детето во нас и возрасната личност, која мудрува за книжевните и естетски вредности на литературата за деца, која овој автор ни ја остава во наследство. Само литературата има моќ да ја оживее и реинкарнира стварноста, а литературата за деца, го воскреснува најубавиот, најчист атом од таа иста стварност, а тоа е детето. Токму затоа ќе се обидеме да дадеме осврт од наш агол, ќе зборуваме со разум на возрасен човек, но со чувство на дете.

Стоиме на ставот дека и литературата за деца може да се вреднува според воспоставените книжевни критериуми исто како и литературата за возрасни. Естетските достигнувања на писателите за деца можат да бидат многу високи, а критериумот на литерарност на текстот да биде задоволен до неговите највисоки вредности. Децата, од една страна многу малку знаат за светот и реалноста што ги опкружува, но од друга страна имаат богата и раскошна фантазија и токму од тој агол даваат специфично објаснување на нештата што ги опкружуваат. Киро Донеv има способност од едно анегдотско јадро да создаде текст, прилагоден на детската моќ за рецепција. Делото на Киро Донеv, заради својата многуслојност и разнообразност, бара повеќестрана анализа. Должно внимание заслужуваат: ликовите и нивните атрибути, ликовите животни и персонифицирањето како важен сегмент, психологизациите и психолошкото портретирање, детскиот аспект, еколошкиот аспект, дидактичко-едукативната компонента, лексичко-семантичката вредност, историскиот сегмент, фолклорните елементи и секако хуморот. Секој од овие аспекти бара детална и поткрепена анализа, тоа ќе го оставиме како предизвик за создавање на еден поголем труд, а за оваа прилика ќе ги потенцираме најважните аспекти во делото на Киро Донеv.

Детето како читател на делото на Киро Донеv, во својата перцепција остварува еден посебен однос меѓу својата личност и личноста на авторот на книгата што ја

чита. Авторот многу искрено му се обраќа на детето, но и со почит и без потценување, знаејќи дека ќе биде прочитан и разбран. Пишувајќи за литературата за деца, многу теоретичари се согласни во едно, дека односот на авторот (возрасна личност) кон детето-читател, треба да биде исто толку сериозен и суштински како што би бил односот возрасен-возрасен. Според Бруно Бетелхајм, приказната треба да биде поврзана со сите аспекти на личноста на детето – и тоа без омаловажување, напротив, признавајќи ја сета сериозност на неговите проблеми, при што ќе ја поддржува неговата самодоверба и верба во иднината. Детето читател има чувство дека е соучесник во играта, го чувствува неверојатно близок ликот од делото на Донеv, се поистоветува со неговата судбина, тагува заедно со него, но и се смее до солзи. На моменти, авторот, кој е во постојана жива комуникација со читателот, му дозволува да интервенира во текстот, да ја доврши приказната што тој ја почнал, да ѝ даде свој крај. Така на пример, завршува „Збркана сказна“: „Ако имате некоја подобра идеја, јавете ми како да ја завршиме сказнава“, а авторот дури ја остава и адресата на својата електронска пошта, на која може да ги добива предлозите на децата за крајот на сказната. Ваквите постапки на авторот ја хранат самодовербата кај детето и влијаат многу позитивно врз кривката детска психа. Истото тоа дете, како постојано да се прашува, дали навистина постои некој возрасен кој ги разбира неговите „маки“ и „големи детски проблеми“, бидејќи во реалноста таков возрасен нема. Таков е ликот на Васко Пикаско од книгата „Од дневникот на Васко Пикаско и Зорка Сештозборка“ во епизодата „Многу ми е жал што сум толку мал“ во која авторот претставувајќи го ликот на најмалото момче во

семејството, всушност им предочува на децата кои се на иста „мака“, дека не се сами: „Сè, сè, ама во семејството-најмал да не си! Врз тебе има-сè да се „стреси“! Не ќе можеш „бел ден да видиш“. И куќна помошничка и курир ќе бидеш... Не знам што толку ми завидуваат, на везден нешто ми наредуваат!“.

На тој начин, детето читател гради однос на доверба со писателот, кој пак преку својот наратор му испраќа пријател од доверба, другар, но и критичар, кој знае како да укаже на грешките, без при тоа да има последици врз детската психа.

Психолошката нишка во делото на Донеv е особено изразена, меѓу редовите на неговите текстови ќе го прочитате сето она што детето го гледа, а средината упорно го премолчува или само тивко критикува. Епизодата со децата накиснати од несовесното однесување на возачот на камион, во која детето, не по своја вина задоцнува на училиште, на заклучокот од наставничката дека човек од грешките се учи детето мудрува: „*Можеби е така, знам. А сакав да ја прашам, ама ми беше срам: Наставничке, на чии грешки: на чичковците што возат лошо, или на оние што одат пешки!*“ („Од дневникот на **Васко Пикаско и Зорка Сештозборка**“)

Авторот го воведува дневникот како книжевна форма, што е особено важно, бидејќи пораките се доживуваат многу сугестивно и субјективно. При читањето на дневникот, детето се поистоветува со ликот кој го пишува, приказната на ликот, детето читател ја доживува многу лично. Многу умешно и остроумно, авторот ги воведува ликовите на братот и сестрата, Васко и Зорка кои се во постојан антагонистички однос, слични на нив се и братот и сестрата Илчо и Александра од романот „**Киндер квачка**“ Предлошката на текстот е јасно читлива за возрасниот читател, таа го опфаќа семејниот и социјален момент, клучни во растот и развојот на личноста на детето. Секојдневнието на детето е негова најголема инспирација, а она што импонира е потенцирањето на семејството и семејните вредности. Киро Донеv скоро секогаш ги сместува настаните во кругот на семејството, каде неминовна е хиерархиската поставеност, на тој начин индиректно пренесувајќи му на детето порака дека, сè во животот почнува и завршува со семејното огниште. Во време кога семејството и патријархалните идеи, неможејќи да се изборат со наметнатите современи норми, изгубија од своја вредност, делото на Киро Донеv им пркоси на промените и сè уште опстојува на цврстите темели на вистинските вредности.

Креативната мисла на Киро Донеv е во костец со еднообразноста, таа е во постојан стремеж кон нешто ново и поинакво. Пристапот на авторот кон читателот е оригинален и несекојдневен. Како потврда за тоа ќе го посочиме воведниот текст од книгата „**Приказни од куќичката на дрво**“, насловен како „Приказни со ‚зачин‘ – на мој начин“. Употребувајќи го реалистичниот код во градењето на приказната, авторот наведува топоними и имиња кои навистина постојат (Мокринските Извори на планината Беласица, името на неговата ќерка Зорка), сето тоа во функција на веродостојноста на напишаното. Книгите на Донеv се како играта на децата, возбудливи, разиграни, шарени, поучни. Низ страниците на неговото

дело се испреплетуваат реалното и фантастичното, јавето и сонот, вистината и лагата, но секоја перспектива на пишување му служи на детето – читател, полесно да се соочи со светот. Овој аспект на толкување го опфаќа моментот на воведување на реалистичниот код на раскажување, кој се засилува и потврдува со воведување на актуелни случувања, како на пример штрајкот на просветните работници во романот „**Киндер квачка**“ како причина, Илчо да замине на гости кај своите баба и дедо во селото Моноблат. Меѓутоа, авторот умее и да си поигра со реалистичната нарација, па истата да ја пренеси по бескрајните предели на сонот. Сонот како универзален мотив воопшто во литературата, свое посебно и значајно место има во литературата за деца. Во светот на детето, сонот е не само бегство, туку и место каде неостварените желби стануваат „стварност“. Стварност што му припаѓа на нестварниот свет, на онострианиот, на оној отаде сонот, звучи парадоксално, но таквата стварност постои во литературата за деца. Јованка Денкова, анализирајќи го романот за деца и млади „**Киндер квачка**“ сосема оправдано ќе заклучи дека, Киро Донеv дал прекрасен пример за ониричка фантастика во која остварил совршена синтеза на сонот како извор на фантастични настани, кои произлегуваат како асоцијација од минатите настани од претходниот ден и реалистични настани.¹ Авторот ги гради своите приказни на реалистична основа, а за неговите ликови постојат прототипови во реалниот живот, такви се ликовите на дедо Ивко, некогашен „народен учител“ – зоо-биолог и баба Цена од книгата „**Јамболија што лае**“. Особено за одбележување тенденцијата на авторот како ликови да ги внесе животните, персонифицирајќи ги и давајќи им човечки карактеристики. Јастебот Кокошкар, Јазо, Кртот, кравата Шара, гавранот Грачко, сите жители на Зоопаркот, се ликови животни со семантички полни имиња, напишани со голема буква.

Киро Донеv е нераскинливо врзан со природата, животните, со селото, руралниот пејзаж со сета своја чистота и убавина се раскрилува пред очите на читателот. Неговите книги, кои според Подгорец претставуваат „еден вид првостепен учебник по природознание“, со еден едноставен и разбирлив јазик го запознаваат детето со природата, растителниот и животински свет. Со неговите книги растеа и созреваа генерации деца, а растат и денешните кои, оддалечувајќи се од природата, остануваат заробени во канците на современата технологија. Многу логично е прашањето, како децата израснати во градовите кои скоро никогаш не го виделе селскиот пејзаж, не вдишале од селскиот воздух, го разбираат делото на Киро Донеv, како се смеат на „**Приказна за стариот амбар Дамбар**“ (песна за која Ј. Владова потенцира дека е песна со која може да се гордее секоја литература во светот), кога никогаш во животот не виделе како изгледа селски амбар. Одговорот на овие дилеми се крие во способноста на детето да се соживее со ликот на амбарот кој е персонифициран, очовечен, има свои чувства и

¹ Јованка Денкова. Киндер квачка-прекрасен пример за онирачка фантастика Современост (2), Скопје, 2001, 196

карактер, но и во мајсторијата на авторот, преку рима и ономотопеја да го држи будно вниманието на детето. И во тоа, според Владова е големината на овој автор, во неговата способност да ги види секојдневните нешта како необични и убави. Авторот умее да ги персонифицира предметите, да им даде душа и карактер, затоа во неговото дело зборува Семафорот, Моливот, Лажичката, сите напишани со голема буква, што укажува на тоа дека се ликови со свои атрибути.

Книгите на Киро Донеv се преполни со доживувања и авантури и токму затоа се привлечни за децата кои, согласно со својата возраст не можат да го препознаат психолошкиот портрет на ликот (што е особено важен за возрастниот читател) и затоа се воодушевуваат на неговите постапки. Затоа сметаме дека делото на Донеv таргетира две групи читатели, возрастни и деца. Сосема се согласуваме со ставот на Јадранка Владова која зборувајќи за „двојната рецепција на литературата за деца“ потенцира дека, таа (литературата за деца) го респектира т.н. детски аспект сакајќи да биде разбрана од децата – читатели, но таа е разбирлива и за возрастните кои ја надраснале детската возраст.² Возрастниот читател го доживува текстот како огледало кое немилосрдно му ги предочува сите недостатоци, додека пак за детето, во истиот тој текст, постојат деца слични нему. Литературата за деца е највредниот учебник од кој детето учи за светот, го запознава со сите убавини и недостатоци, го проширува хоризонтот на гледање на нештата, го поттикнува и развива когнитивниот потенцијал, кој секое дете го поседува. Да се создава литература наменета за децата, подразбира подготвеност на писателот да се соочи со еден специфичен реципиент кој бара естетско-етичката, моралната и дидактичка компонента да бидат соодветно дозирани и прилагодени на неговиот светоглед. Литературата за деца од една страна го богати светот на детето, го облагородува, но од друга страна е сурова бидејќи го соочува со потешката страна на животот. Книгите на Киро Донеv на некој начин ја амортизираат таа суровост, неговите ликови ги учат животните лекции низ хумор и благи казни. Лошата игра на Васко и Блаже со оптег-

натото јаже на кое ќе налета чичкото со својот велосипед завршува со признанието: „И јас дома си добив за тоа *„практична лекција“*, за такви лоши игри на улица и кај татко ми нема протекција. Така и двајцата конечно сфативме, дека навистина најчесто-од главата си патиме!“

Авторот верува во детската способност да го препознае хуморот, но и во способноста за откривање на значењето на зборовите. Киро Донеv ја започнува приказната или песната со еден сериозен тон и пристап, за наеднаш да го сепне читателот со умешна досетка. Таквиот пристап, Донеv го навестува уште со објавувањето на првата стихозбирка со необичен наслов **„Жаба спикер“** (1967). Пишувајќи за првата објава на Киро Донеv, писателот и негов пријател Видоe Подгорец ќе подвлече: „Хуморот во овие песни не е резултат на конструкции и на намерно одбрани смешни случки, тој се појавува како една неминовност, извира сосема природно, ненаметливо.“ Подоцна преку исто толку несекојдневни наслови ги објавува: **„Било - не било“** (раскази, 1969), **„Мешана салата“** (хумористично-сатирична проза за возрастни, 1967), **„Збркана сказна“** (роман, 1986), **„Шарена криенка“** (раскази, 1990), **„Далаверите на Добре Лошиот“** (роман, 1992), **„Надуенка“** (раскази, 1997), **„Киндер квачка“** (роман, 1999), **„Приказни на четири нозе“** (раскази, 2000), **„Шенген петел“** (роман, 2001), **„Весел зоопарк“** (2007), **„Театар без билет“** (2010), **„Од дневникот на Зорка Сештозборка и Васко Пикаско“** (2012) и други.

Киро Донеv преку своето дело им ги одржува на децата најважните животни лекции чие восприемање е олеснето, бидејќи хуморот е каналот низ кој информациите протекуваат многу полесно. Водејќи се од мислата на Аристотел, „меѓу сите живи суштества само на човекот му е својствена смеата“³ си дозволуваме да нафрлиме неколку заклучоци, кои ни ги сугерира делото на нашиот писател. За Киро Донеv хуморот е начин на размислување, начин на пишување и стекнување читателска публика. Таа улога како да му предодредена на авторот, кој за себе вели дека „наместо да заплаче како и секое друго дете, на овој свет дошол смеејќи се!“ Хуморот е патоказот кој ако се следи, ќе нè однесе до изворот на сите наши грешки и погрешни одлуки, како индивидуални, така и колективни. Литературата за деца не е имуна на таквите појави, напротив, таа се храни од добро осмислениот хумор кој има превентивна и дидактичка функција. Чистиот ненаметлив хумор ги засмејува дури и возрастните, но и ги замислува, да се прашаат, дали секогаш се во право. Хуморот во делото на Донеv доаѓа од изненада, тој е спонтан, природен и многу чист, хумор кој произлегува од необичните случки, но и од особините на луѓето. Уште на самите почетоци, кога Киро Донеv почнува да ги обзnanува своите први дела, неговиот близок пријател и соработник, Горјан Петрески, ќе потенцира дека станува збор за „хумор полн свежина, со ведре мисла која облагородува, која вознесува.“ Таквиот хумор и по пет децении не ја изгуби својата свежина, напротив, денес ни е повеќе од потребен за да го проветри и така задушеното секој-

² Јадранка Владова. Литература за деца, Ѓурѓа, Скопје, 2001, стр.7

³ Аристотел. За поетиката, Култура, Скопје, 1979, стр.59

дневие. Според Оливера Корвезировска, хуморот е целта која авторот сака да ја достигне, таа го нарекува „храбар воин кој и би загинал за да го потчини него: својот сопатник, придружник, саканик, мачител и идол наречен хумор“.⁴ Таа опседнатост со хуморот, авторот се обидува да му ја пренесе и на својот најверен читател, детето. Природата на детето ја насочува неговата перцепција да го препознае тој хумор, да го засака, искрено и од срце да се насмее, а тоа го одржува писателот на врвот, децении наназад. Детските насмевки се негова најголема мотивација за создавање, тоа е јазикот на кој нашиот автор и детето-читател, совршено се разбираат. Големiot Достоевски на едно место запишал дека „едиствено децата знаат да се смеат добро, до совршенство и поради тоа тие се привлечни“.

Големината на Киро Донеv како писател за деца се огледа и во неговата способност, големите и многу сериозни проблеми кои го тиштат човештвото на глобален план, да ги преточи во уметнички текст прилагоден на нивото на детската способност за когнитивно воочување. Инсигитирањето на еколошкиот аспект е познато место во литературата за деца. Прашањата и дискусиите за еколошките проблеми со кои се соочува човештвото се секојдневие во светот на возразните, но и децата имаат потреба да ги знаат одговорите на прашањата поврзани со необјаснивата човекова потреба да ја уништува природата. Многу поучно звучат зборовите на дедото на Живко од приказната „Живко и Цивко“: „Парковите и шумите се бели дробови на природата. А ним живот им даваат: човекот, сонцето и водата. Сиот живот во природата е цврсто исплетена мрежа и никој со ништо не смее да ја наруши – таа природна рамнотежа!“ („Еколошка читанка“). Пораките многу полесно стигнуваат до свеста на детето од причина што и прозните текстови имаат рима. Римата е во функција да ги мобилизира аудитивните способности кај детето, кои овозможуваат полесен прием на информациите и нивно складирање. Навраќајќи се на фолклорот (кој па е посебна и сериозна тема за истражување), авторот ги внесува поговорките, пословиците, народните изрази и фрази во функција на порака, потврда за кажаното или еден вид наравоучение: *Денот се познава по утрото; Кај што има сила-правдина нема; Од главата си пати; Се стркалало грнчето-си го нашло поклопчето* итн.

Илустрациите во книгите на Киро Донеv се особено впечатливи, тие всушност претставуваат продукт на комуникацијата меѓу текстот и неговата визуелна претстава. Според Виолета Димова, ликовниот дел никогаш не е независен од текстот, туку му е подреден⁵. Ликовните претстави во делото на Донеv, само го надополнуваат текстот, а во свеста на детето обезбедуваат потврда, дека напишаното е веродостојно. Во време кога литературата е во постојана борба со модерната технологија, илустрациите во делата наменети за децата се многу повеќе од

цртежи, тие се одраз на поривот на уметникот, инспириран од текстот, да создаде уметничко дело приемливо за детското око. На тој начин ефектот на доживување кај читателот-дете постигнува висок интензитет, особено ако се има предвид фактот дека и кориците се илустрирани со несекојдневни илустрации во силни бои. Добрата илустрација е најцелисходна кога книгата се преведува на друг јазик и треба да биде разбрана од читатели кои припаѓаат на туѓо говорно подрачје, со поинаков систем на вредности и сфаќања. Според Јоланда Запатера (Yollanda Zappaterra, *Illustration: Reald world illustration projects – from brief to finished solution*, Switzerland: A rotovision book SA, 1998) добрата илустрација може да ги надмине овие бариери на начин на кој писмената комуникација никогаш не би можела.⁶

Киро Донеv денес е најпреведуваниот автор, неговите дела се читаат на српски, бугарски, албански, украински, турски (неговата „Збркана сказна“ ја читаат децата во Бугарија, Турција, Србија, Украина). И додека во светот активно се практикува т.н. библиотерапија или терапија со читање сказни, кај нас се случуваат обратни процеси. Да се создава квалитетна литература за деца значи да се почитува личноста на детето, да се вложува во неговата едукација и воспитување и да му се помогне храбро да заплови по морето, постојано бранувано од бури и ветрови. Затоа ќе си дозволиме одважно да заклучиме дека, тоа што растевме со книгите на Киро Донеv нè направи одговорни, посветени и добри луѓе, кои имаат должност да создадат и пораснат генерации кои ќе одат по истиот тој пат. И не е празна флоскула ако кажеме дека македонската литература за деца е привилегирана што го има Киро Донеv, а ние благодарни, што во книгите можеме да најдеме одговор на прашањата на нашите деца, кои понекогаш нè оставаат занемени. И на крајот би завршиле со мислата на Вебер: „Доколку срцето би имало сто врати како Теба, низ сите сто треба да се пушти радост за децата!“

⁴ Оливера Корвезировска. *Раскажувањето како илустрација од шарен филцан*, Поговор за книгата „Киндер квачка“, 1999

⁵ Виолета Димова. *Естетиката на комуникацијата и литературата за деца*. Македонска реч, Скопје, 2012, стр.23

⁶ Senka R. Vlahoviћ Filipov. *Ilustracija knjiga za decu u vreme razvijenih vizuelnih komunikacija*, Festival ilustracije knjige BookILL fest, Banatski kulturni centar, Novo Milosevo, Republika Srbija „Djetinstvo. Časopis o književnosti za djecu, 4, 2014, 101-110

ПАВЛИНА КЛИМКАР МЕАНЦИЕВА

ПОМНЕЖНО ВРЕМЕ

Далечината
меѓу праќачот и примачот на писмото
со излитена, но читлива адреса
којзнае по кој пат
жегнува со опојниот, бадемов мирис
од лигаво бакнатата опачина
на обљубената, поштенска марка

Кутрата
и под гилотиња од службен печат
сè уште личотија си зачувала
од долгото гушкање
со сите страни на Светот

Поради неа,
не без причинска почит
и кон поштарот,
најмалку два пати што звони,
при непапсаното стоење
пред вратата
на едно, незаборавно време

Издавач

Друштво на писателите на
Македонија

За издавачот

Веле Смилевски
(Претседател на ДПМ)

Издавачки совет

Проф. д-р Георги Сталев Поповски
(Претседател)

Редакција

Петре Димовски
(главен и одговорен уредник)
Љубинка Донева (уредник)
Јусуф Едип (уредник)

Лектор и коректор

Душко Богдановски

Компјутерска обработка

Петре Димовски

Адреса на редакцијата

Ул. „Максим Горки“ бр. 18
1000 Скопје, Македонија
Тел./факс: 02/3228-039

Правен застапник

Љубица Спасовска,
адвокат

Печати

РИ - Графика, Скопје

Жиро-сметка: 300000000590669

Депонент: Комерцијална банка АД Скопје
ДПМ за „Стожер“

Со решение бр. 02-410/2 од 9.7.1996
година Секретаријатот за информации
„Стожер“ е запишан во регистарот на
весници и за него се плаќа данок по
повластена даночна стапка. Ракописите и
фотографиите не се враќаат.

Ревизијата излегува со финансиска
подршка на Министерството за култура
на РМ.